

УДК 657

JEL Classification: M41

DOI: <https://doi.org/10.54929/2786-5738-2024-15-09-05>

РОЛЬ ОБЛІКУ В ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ПРОЗОРОСТІ ТА ЕФЕКТИВНОСТІ ВИКОРИСТАННЯ БЮДЖЕТНИХ КОШТІВ В ОСВІТНІХ УСТАНОВАХ

THE ROLE OF ACCOUNTING IN ENSURING TRANSPARENCY AND EFFICIENCY IN THE USE OF BUDGET FUNDS IN EDUCATIONAL INSTITUTIONS

Губарик О. М.

Кандидат економічних наук,
доцент, доцент кафедри обліку, оподаткування
та управління фінансово-економічною безпекою,
Дніпровський державний аграрно-економічний університет,
м. Дніпро, Україна
ORCID: 0000-0002-3296-2074

Кічкірук А. С.

Здобувач вищої освіти,
кафедра обліку, оподаткування
та управління фінансово-економічною безпекою,
Дніпровський державний аграрно-економічний університет,
м. Дніпро, Україна

Olha Hubaryk

Candidate of Economic Sciences, Associate Professor,
Associate Professor at the Department of accounting,
Taxation and Management of Financial and Economic Security,
Dnipro State Agrarian and Economic University,
Dnipro, Ukraine

Amina Kichkiruk

Student,
Department of accounting,
Taxation and Management of Financial and Economic Security,
Dnipro State Agrarian and Economic University,
Dnipro, Ukraine

Стаття присвячена дослідженню ролі обліку в забезпеченні прозорості та ефективності використання бюджетних коштів в освітніх установах. Проаналізовано теоретичні аспекти та практичний досвід освітніх установ. Доведено, що прозорість обліку є запорукою довіри громадськості до освітньої системи, вона дозволяє громадянам та державним органам контролювати, як використовуються державні кошти, спрямовані на розвиток освіти. Керівники освітніх установ несуть відповідальність за ефективне використання бюджетних коштів, то саме налагоджена система обліку допомагає їм відстежувати виконання бюджетних програм та виявляти будь-які відхилення від плану. Наведено аналіз літератури за обраною темою. Визначено, що правильно організований облік дозволяє оптимізувати витрати, виявляти неефективні напрямки використання коштів та приймати обґрунтовані управлінські рішення. Таким чином, облік в освітніх установах є невід'ємною частиною фінансового менеджменту. Він відіграє ключову роль у забезпеченні прозорості та ефективності використання бюджетних коштів, спрямованих на розвиток освіти, дозволяє суспільству та контролюючим органам отримати повну і достовірну інформацію про те, як використовуються бюджетні кошти, призначені для освіти. Ефективне використання бюджетних коштів сприяє поліпшенню матеріально-технічної бази навчальних закладів, підвищенню кваліфікації педагогічних працівників та впровадженню нових освітніх технологій. Облік дозволяє відстежувати надходження та використання бюджетних коштів, порівнювати фактичні витрати з плановими та виявляти будь-які відхилення. Тобто, завдяки обліку можна виявити неефективні витрати та оптимізувати використання бюджетних коштів, зробити підготовку до фінансової звітності, яка відображає фінансовий стан освітньої установи та результати її діяльності. Це дозволяє спряму-

вати ресурси на найбільш пріоритетні напрямки розвитку освіти. Впровадження сучасних інформаційних систем дозволяє автоматизувати рутинні облікові операції та підвищити ефективність роботи бухгалтерії в освітній установі, а також облікові дані можуть використовуватись для проведення аналізу фінансово-господарської діяльності, виявлення тенденцій та розробки прогнозів у сфері освіти.

Ключові слова: облік; освітні установи; бюджетні асигнування; прозорість; контроль; ефективність.

The article is dedicated to studying the role of accounting in ensuring transparency and efficiency in the use of budgetary funds in educational institutions. It analyzes the theoretical aspects and practical experience of educational institutions. It has been proven that accounting transparency is a guarantee of public trust in the educational system, allowing citizens and government bodies to monitor how state funds allocated for the development of education are used. Educational institution leaders are responsible for the effective use of budget funds, and a well-established accounting system helps them track the implementation of budget programs and identify any deviations from the plan. A literature review on the chosen topic is provided. It has been established that properly organized accounting allows for cost optimization, identifying inefficient areas of fund usage, and making informed management decisions. Thus, accounting in educational institutions is an integral part of financial management. It plays a key role in ensuring transparency and efficiency in the use of budgetary funds aimed at educational development, providing society and regulatory bodies with complete and accurate information about how budgetary resources allocated for education are utilized. Effective use of budgetary funds contributes to the improvement of the material and technical base of educational institutions, the enhancement of teachers' qualifications, and the implementation of new educational technologies. Accounting allows tracking the inflow and usage of budgetary funds, comparing actual expenses with planned ones, and identifying any discrepancies. In this way, accounting helps detect inefficient expenditures and optimize the use of budget funds, while preparing financial reports that reflect the financial status of the educational institution and its operational outcomes. This enables resources to be directed towards the most prioritized areas of educational development. The introduction of modern information systems allows for the automation of routine accounting operations and improves the efficiency of the accounting department in educational institutions. Additionally, accounting data can be used to analyze financial and economic activities, identify trends, and develop forecasts in the field of education.

Key words: accounting; educational institutions; budget allocations; transparency; control; efficiency.

ВСТУП

Тема ролі обліку в забезпеченні прозорості та ефективності використання бюджетних коштів в освітніх установах є надзвичайно актуальною в умовах реформування фінансового управління та боротьби з корупцією в державному секторі. Облік виступає важливим механізмом для контролю та раціонального використання державних ресурсів, спрямованих на освіту. Ведення бухгалтерського обліку згідно з національними стандартами і принципами забезпечує фінансову прозорість, відповідальність адміністрації та підзвітність перед контролюючими органами і громадськістю.

Ефективне використання бюджетних коштів можливе завдяки точному відображенню витрат і доходів, впровадженню системи внутрішнього та зовнішнього аудиту, а також застосуванню сучасних інформаційних технологій для автоматизації облікових процесів. Це дозволяє мінімізувати ризики нецільового використання коштів, зловживань і фінансових порушень.

Загалом, система обліку в освітніх установах сприяє досягненню основних фінансових цілей, забезпечуючи сталий розвиток освітньої галузі та підвищення довіри громадськості до державних інституцій.

Облік – це фундамент для ефективного управління фінансами в освітніх установах. Він допомагає виявити неефективні витрати, оптимізувати використання ресурсів та спрямувати кошти на ті напрямки, які потребують найбільшого фінансування. Завдяки обліку, освітні за-

клади можуть приймати обґрунтовані рішення щодо розвитку навчального процесу, забезпечення матеріально-технічної бази, підвищення якості освітніх послуг, дозволяє складати точні плани витрат, прогнозувати фінансові результати та забезпечувати стабільність фінансового становища освітніх установ. Регулярний аналіз використання бюджетних асигнувань дозволяє своєчасно виявляти відхилення від планових показників та вживати необхідних заходів.

Перехід до казначейського обліку та створення спеціального фонду державного бюджету є важливими кроками для забезпечення ефективного використання бюджетних коштів та підвищення рівня фінансової дисципліни в державі.

ОГЛЯД ЛІТЕРАТУРИ

Аналіз наукових робіт українських дослідників свідчить про актуальність проблем обліку та прозорості використання бюджетних коштів в освіті. Виокремлюються такі ключові напрямки досліджень: реформування фінансового управління, впровадження нових стандартів обліку та підвищення прозорості. Зокрема, Кононенко С., Кононенко Л., Назарова Г. [1] у своїх дослідженнях підкреслили ключову роль фінансового обліку та контролю в забезпеченні прозорості та підвищення надійності, довіри до інформаційного забезпечення користувачів фінансової звітності. Особливо актуальним це стало в умовах децентралізації та реформ у освітньому секторі, які потребують впровадження сучасних систем управління фінансами для ефективного використання державних ресурсів. Коваль Л. В. та Платковська О. В. [2] до-

сліджували питання застосування інформаційно-комунікаційних технологій у процесах фінансового обліку та облікової політики в бюджетних установах. Вони зазначають, що автоматизація бухгалтерських процесів та впровадження електронних систем звітності сприяють підвищенню прозорості та знижують ризики корупційних дій. На думку, Артеменко Н. В. [3] реформування системи фінансування освіти, яке передбачає перехід на нові моделі управління бюджетними коштами, вимагає також удосконалення методів обліку та звітності. Автор акцентує на необхідності підвищення кваліфікації фінансових працівників у закладах освіти та впровадження сучасних практик фінансового менеджменту.

МЕТА ТА ЗАВДАННЯ

Метою дослідження є обґрунтування ролі обліку в забезпеченні прозорості та ефективності використання бюджетних коштів в освітніх установах, виявити основні проблеми та запропонувати шляхи їх вирішення.

МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Методика дослідження включає кілька основних етапів, а саме аналіз наукової літератури, нормативно-правових актів, статистичних даних, а також практика освітніх закладів стосовно обліку використання бюджетних коштів. Для отримання основних результатів були використані наступні загальнонаукові методи дослідження: аналіз та синтез, абстрагування, узагальнення.

РЕЗУЛЬТАТИ

Теоретичні засади обліку використання бюджетних коштів в освітніх установах ґрунтуються на комплексі взаємопов'язаних концепцій, які охоплюють як загальні принципи бухгалтерського обліку, так і специфічні вимоги до обліку в державному секторі. Використання національних стандартів обліку та міжнародних стандартів фінансової звітності (МСФЗ) є ключовим для за-

безпечення прозорості та підзвітності у використанні бюджетних коштів в освіті, сприяючи ефективному управлінню фінансовими ресурсами.

Відповідно до Бюджетного кодексу України [4], бюджетне асигнування - повноваження розпорядника бюджетних коштів, надане відповідно до бюджетного призначення, на взяття бюджетного зобов'язання та здійснення платежів, яке має кількісні, часові та цільові обмеження. Таким чином, ці кошти, які виділяються з державного або місцевого бюджету для фінансування освітніх закладів є основним джерелом фінансування для більшості шкіл, коледжів та університетів. Вони витрачаються на оплату заробітної плати педагогічним працівникам, придбання обладнання, оплати комунальних послуг, проведення ремонтних робіт та багато іншого.

Бюджетні кошти спрямовуються на розвиток освітньої інфраструктури, створення нових навчальних закладів та реалізацію освітніх програм. Проте, незважаючи на важливість бюджетних асигнувань, освітня система часто стикається з проблемами фінансування, що викликається недовірою влади та є причиною удосконалення системи прозорості використання бюджетних асигнувань.

Бухгалтерський облік відіграє ключову роль у забезпеченні прозорості та ефективності використання бюджетних коштів в освітніх установах. Він дозволяє контролювати цільове використання коштів, виявляти потенційні неефективності та забезпечувати підзвітність перед суспільством.

Ефективне управління освітньою установою неможливе без чіткої системи обліку, яка дозволяє контролювати фінансові потоки та забезпечувати раціональне використання бюджетних коштів, спрямованих на розвиток освіти. Нижче розглянуті основні елементи такої системи, які забезпечують її ефективність (рис.1).

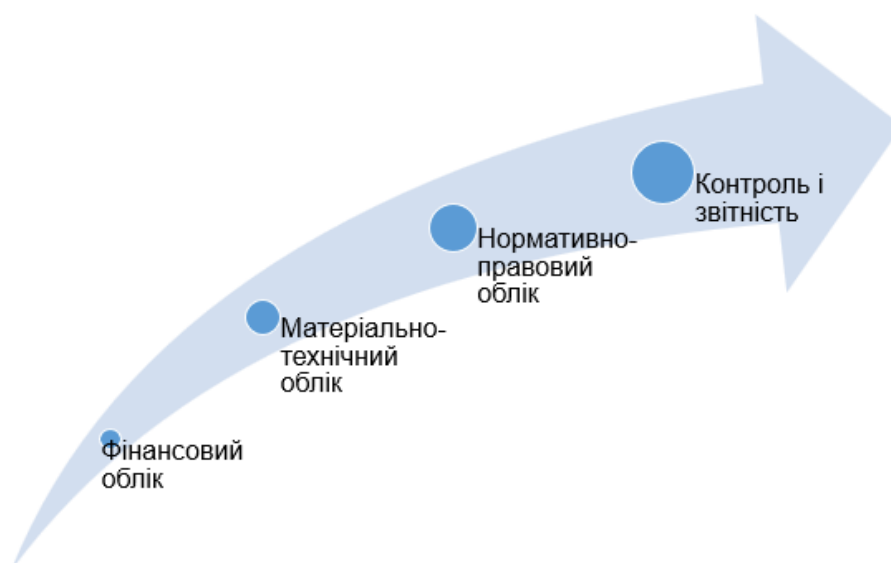

Рис. 1. Основні елементи управління освітньою установою

Джерело: сформовано авторами

Чітка система обліку дозволяє освітнім установам забезпечувати контроль, прозорість і ефективність управління ресурсами.

Бухгалтерський облік в державних установах, включаючи освітні, ґрунтується на принципах, що регулюють облік державних видатків та надходжень. Важливою є відповідність стандартам обліку, що використовуються для забезпечення чіткого й прозорого управління державними коштами. Установи ведуть облік відповідно до Національних стандартів бухгалтерського обліку в державному секторі [5], які зосереджуються на прозорості та відповідальності за використання бюджетних ресурсів.

За результатами аналізу наукової літератури, можна виділити основні аспекти обліку в системі освіти:

- контроль за цільовим використанням коштів;
- оцінка ефективності використання ресурсів;
- забезпечення прозорості;
- прийняття обґрунтованих управлінських рішень;
- підготовка звітності.

Отже, облік дозволяє відстежувати, чи використовуються бюджетні кошти строго за призначенням, передбаченим бюджетом. Забезпечення відкритості та доступності інформації про використання бюджетних коштів, сприяє підвищенню довіри суспільства та влади до освітніх установ. На основі облікової інформації керівництво освітньої, розпорядники бюджетних коштів установи можуть приймати обґрунтовані рішення щодо розподілу коштів, оптимізації витрат та підвищення ефективності роботи.

Для забезпечення ефективного використання бюджетних коштів та посилення громадського контролю над державними фінансами необхідна повна прозорість бюджетного процесу. Цей рівень прозорості може бути досягнутий лише за

допомогою системи обліку. Така система повинна генерувати детальну фінансову та нефінансову інформацію, яка дозволить не лише відстежувати рух коштів, а й оцінювати ефективність їх використання, що в свою чергу, дасть змогу громадянам та іншим зацікавленим сторонам брати активну участь у формуванні та контролі бюджетних процесів.

Завдяки сучасним інформаційним технологіям облік стає більш прозорим. Електронні системи дозволяють автоматизувати рутинні операції, знизити ризик помилок та забезпечити швидкий доступ до фінансової інформації для всіх зацікавлених сторін.

Отже, прозорість обліку є запорукою ефективного використання бюджетних коштів в освіті. Добре налагоджена система обліку дозволяє не тільки відстежувати рух коштів, але й оцінювати ефективність їх використання, що, в свою чергу, сприяє підвищенню довіри громадськості до управління державними ресурсами в освітній сфері.

ДИСКУСІЯ ТА ВИСНОВКИ

Облік відіграє критично важливу роль у забезпеченні прозорості та ефективності використання бюджетних коштів в освітніх установах. Завдяки вдосконаленню систем обліку та підвищенню кваліфікації персоналу можна досягти значних результатів у підвищенні ефективності використання бюджетних коштів та покращенні якості освіти.

Для забезпечення повної прозорості бюджетного процесу необхідно надавати не тільки фінансову, але й нефінансову інформацію, яка дозволяє оцінити ефективність використання бюджетних коштів.

Організація ефективного функціонування освітнього закладу, як обумовлює високопрофесійне управління фінансами, що виступає головним фактором оптимального використання ресурсів закладів освіти.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Kononenko, S., Kononenko, L., & Nazarova, H. (2023). Standartyzatsiia i sertyfikatsiia v obliku i audyti yak faktor pidvyshchennia nadiinosti ta doviry do informatsiinoho zabezpechennia korystuvachiv finansovoi zvitnosti [Standardization and certification in accounting and auditing as a factor of increasing reliability and trust in the information support of financial reporting users]. *Nauka i tekhnika sohodni - Science and Technology Today*, 9 (23), 195–206. DOI: [https://doi.org/10.52058/2786-6025-2023-9\(23\)-195-206](https://doi.org/10.52058/2786-6025-2023-9(23)-195-206) [in Ukrainian].
2. Koval, L.V., Platkovska, O. V. (2016). Problemy formuvannia oblikovoi polityky v biudzhethnykh ustanovakh [Problems of accounting policies in budgetary institutions]. *Ekonomichni studii – Economics studies*, 2 (10), 118-122. Retrieved from [http://www.lef.lviv.ua/files/archive/journal/2016/2\(10\)_2016.pdf](http://www.lef.lviv.ua/files/archive/journal/2016/2(10)_2016.pdf) [in Ukrainian].
3. Turova, L.L., & Marynych, D.L. (2017). Bukhhalterskyi oblik finansovykh rezultativ diialnosti pidpriemstva [Accounting of the financial results of the enterprise]. *Naukovyi visnyk Khersonskoho derzhavnoho universytetu. Seriya Ekonomichni nauky - Scientific Bulletin of Kherson State University. Economic sciences series*, 26(2). Retrieved from http://www.ej.kherson.ua/journal/economic_26/2/33.pdf [in Ukrainian].
4. Biudzhethnyi kodeks Ukrainy: Zakon Ukrainy vid 08 lyp. 2010 roku No 2456-VI [Budget Code Ukraine: The Law of Ukraine from July 8 2010, No 2456-VI]. *zakon.rada.gov.ua*. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-17#Text> [in Ukrainian]
5. Natsionalne polozhennia (standart) bukhhalterskoho obliku v derzhavnomu sektori: Nakaz Ministerstva finansiv Ukrainy vid 29 hrudnia 2011 roku No 1798 [National Public Sector Accounting Standard: Order of Ministry of Finance of Ukraine from December 29 2011 No. 1798]. *zakon.rada.gov.ua*. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/go/z0121-12#Text> [in Ukrainian].

6. Makarenko, A. P., Melikhova, T. O. & Chakalova, N. S. (2020). Teoriia i metodyka dokumentuvannia v obliku ta audyti [Theory and methodology of documentation in accounting and auditing]. Zaporizhzhia : ZNU [in Ukrainian].
7. Atamas, P. Y., & Atamas, O. P. (2019). Oblik u biudzhethnykh ustanovakh [Accounting in budgetary institutions]. Kyiv : Tsentr uchbovoi literatury [in Ukrainian].
8. Deikalo, L. Ye., & Chubak, A. Yu. (2013). Kaznacheiske obsluhovuvannia mistsevykh biudzhetyv za vydatkamy ta napriamy yoho udoskonalennia [Treasury service of local budgets according to expenditures and directions for its improvement]. *Efektivna ekonomika – Efficient economy*, 2. Retrieved from <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=1790> [in Ukrainian].
9. Synytsia, Yu. S., & Zaichenko, D. R. (2023). Oblik vydatkiv v biudzhethnij ustanovi: sutnist ta kontseptualni osnovy [Accounting of expenditures in a budget institution: essence and conceptual foundations]. «*Suchasni vyklyky ta napriamy vdoskonalennia v ekonomichnij ta tekhnichnij naukovykh sferakh*». *Materialy Mizhnarodnoi naukovo-praktychnoi konferentsii INNI im. Yu.M. Potebni Zaporizkoho natsionalnoho universytetu (Zaporizhzhia, Gruden 5-6, 2023) – «Modern challenges and improvement directions in the economic and technical scientific spheres». Materials of the INNI International Scientific and Practical Conference named after Yu.M. Potebni of the Zaporizhia National University (Zaporizhia, December 5-6, 2023) (pp.227-229)*. Retrieved from https://www.znu.edu.ua/ii_znu/nauka/conf8/zbirnyk_23.pdf [in Ukrainian].
10. Mekhed, A. M., & Varnalii, Z. S. (2021). Finansova bezpeka pidpriemstv v umovakh tsyfrovoy ekonomiky [Financial security of enterprises in the digital economy]. *Visnyk universytetu bankivskoi spravy - Banking University Bulletin*, 3(42), 55–61, DOI: [https://doi.org/10.18371/2221-755x3\(42\)2021253524](https://doi.org/10.18371/2221-755x3(42)2021253524) [in Ukrainian].